

**РЕАЛІЇ ПРАКТИКИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ У СФЕРІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ**

УКРАЇНИ (Луциків Іванна Василівна)

**РЕАЛИИ ПРАКТИКИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ В
СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ**

ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ (Луцыкив Иванна Васильевна)

**THE REALITIES OF PRACTICE OF STATE SUPPORT ON ENSURING
INNOVATIVE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE (Lucykiv Ivanna
V.)**

Анотація. У статті проаналізовано стан розвитку науково-дослідної сфери та інноваційного підприємництва в Україні; запропоновано напрями та заходи державної підтримки інноваційного розвитку в рамках системи “державна-наука-підприємництво-бізнес”.

Аннотация. В статье проанализировано состояние развития научно-исследовательской сферы и инновационного предпринимательства в Украине; предложены направления и меры государственной поддержки инновационного развития в рамках системы "государство-наука-предпринимательство-бизнес".

Annotation. The article analyzes the state of development of scientific-research and innovation sectors in Ukraine; proposed directions and measures of state support of innovative development within the system "state-science-entrepreneurship-business".

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, державна підтримка, наукові знання, науково-дослідна сфера, державна інноваційна політика.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационное развитие, государственная поддержка, научные знания, научно-исследовательская сфера, государственная инновационная политика.

Keywords: innovative activity, innovative development, state support, scientific knowledge, scientific-research sector, state innovation policy.

1. **Вступ.** Сьогодні в умовах глобалізації світової економіки і постіндустріального розвитку, головним джерелом економічного зростання країни стають наукові знання та процеси їх розширеного продукування і комерційного використання. Таким чином, країна, яка прагне стати конкурентоспроможною й забезпечити сталий розвиток національної економіки повинна підтримувати на високому рівні власний науковий та інтелектуальний потенціал, швидким темпами впроваджувати новітні науково-технічні розробки та сучасні технології.

Як показує досвід розвинутих країн світу, для забезпечення ефективного інноваційного розвитку підприємства, галузі, регіону та країни в цілому необхідно, щоб ключові елементи системи створення, впровадження та використання наукових знань (держава-наука-підприємництво-бізнес) перебували у тісному взаємозв'язку та взаємодії один з одним. Крім того, ключова роль в цій інноваційній взаємодії повинна належати державі, внаслідок її домінуючої зацікавленості у інноваційному розвитку економіки країни, більш повному використанні ресурсного та інтелектуального потенціалу науково-дослідної сфери, підприємницького середовища та приватного сектора економіки.

Отож, перехід економіки України на інноваційний шлях розвитку потребує здійснення комплексу заходів з боку держави, спрямованих на створення відповідних умов, в яких влада, науково-дослідна сфера, підприємства реального сектору економіки та бізнес об'єднувалися б в єдину систему, яка би забезпечувала перетворення нових наукових знань в конкурентоспроможні товари й послуги та слугувала основою відновлення наукомісткого виробництва і створення науково-технічної еліти.

Вивченням проблеми налагодження дієвих стосунків між державою, наукою та підприємницькими структурами займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: Амоша О. І., Андрушків Б. М., Бетеліна В., Голіченко О,

Лапко О. О., Левицький Ю., Павленко І. А., Рудь Н. Т., Харів П. С. та інші. Зокрема, вагомий внесок у дослідження питання державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку економіки внесли праці вчених: Антонюка Л. Л., Возняка Г. В., Микитюка П. П., Никифорова А. Є., Єрохіна С.А. та інших науковців. Однак, незважаючи на наявність значного наукового матеріалу у даному напрямку, ще недостатньо розробленими залишаються питання активізації інноваційного розвитку через розроблення напрямів та заходів державної підтримки в рамках системи “держава-наука-підприємництво-бізнес”.

II. Постановка завдання:

- проаналізувати стан розвитку науково-дослідної сфери та інноваційного підприємництва, визначити роль держави в розвитку та стимулюванні інноваційних процесів в країні;

- розробити та запропонувати напрями та заходи державної підтримки інноваційного розвитку в рамках системи “держава-наука-підприємництво-бізнес”.

III. Результати. Як відомо, активізація інноваційного розвитку в країні залежить від того, у яких взаємозв’язках та взаємодіях перебувають між собою ключові елементи системи створення, впровадження та використання наукових знань (держава-наука-підприємництво-бізнес) та яка роль при цьому відводиться державі.

Сьогодні, на жаль, в Україні державна підтримка наукової та інноваційної діяльності звелася до виключно символічної, а будь-які намагання держави перетворити вітчизняну економіку з сировинної на інноваційну зазнали невдач. Так протягом останніх декількох років, в країні поширилася практика ігнорування законодавства та призупинення статей законів, що стосуються фінансування та стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності. Зокрема у 2004 році Верховною Радою України було призупинено введення в дію стимулюючих статей 21 та 22 Закону України “Про інноваційну діяльність” (№ 41-15), обмежено реалізацію окремих положень Закону України "Про

спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків” (№ 991-14), відмінено пільгові умови діяльності наукових установ та організацій, уведено мораторій на створення нових технологічних парків, які на сьогодні є найбільш ефективною організаційно-економічною формою інтеграції науки і виробництва.

Разом з тим, протягом останніх років урядом не створено жодних сприятливих умови для розвитку інноваційного підприємництва, залучення національних та іноземних інвестицій. Не здійснюється належне фінансування науково-дослідної сфери, зокрема типова щорічна цифра бюджетних видатків на науку складає 0,3-0,5 % ВВП, а разом з усіх джерел 0,9-1,2 %, що на декілька порядків менше ніж в багатьох країнах світу (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги державних витрат на підтримку інноваційної діяльності в Україні та в світі

Країна	Витрати на науку	
	% від ВВП	на душу населення, доларів США
Швеція	1,0	1350,8
Люксембург	0,9	1331,8
США	1,3	1220,8
Японія	1,1	1087,3
Німеччина	0,9	700,0
Франція	0,85	692,5
Великобританія	0,8	590,5
Китай	0,8	71,9
Україна	0,4	64,5

Примітка: сформовано автором за даними статистики

Зазначимо, що на фінансування наукової та науково-технічної діяльності урядом нашої країни з державного бюджету спрямовується лише 4,75 млрд. грн., що у 10 разів менше коштів, ніж на держапарат та правоохоронні органи [4, с. 16].

Зниження рівня фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт призвело до відтоку з України кваліфікованих наукових та технічних кадрів, занепаду багатьох наукових шкіл, зменшення кількості наукових організацій (на 165 закладів протягом 2004-2009 років), стрімкої деградації матеріально-технічної бази наукових та науково-технологічних

досліджень, переважного впровадження в Україні запозичених технологій не найвищої якості, зростання ролі іноземних інвесторів [2, с. 13].

Слід відзначити, що інноваційний клімат в країні щороку погіршується. Так протягом 2002-2009 років кількість інноваційно-активних підприємств скоротилася на 5,2 % (18,0 % у 2002 році проти 12,8 % у 2009 році), обсяг реалізованої інноваційної продукції протягом 2007-2009 років зменшився на 8,8 млн. грн., і.т.д.

На сьогодні в країні окрім проблеми відсутності фінансування наукової та інноваційної сфери, надзвичайно гостро стоїть проблема розриву між наукою та економікою України. Ідеться про те, що більшість наукових розробок, що виконуються вітчизняними науковцями чи науково-дослідними інститутами не мають практичного застосування в жодній із галузей економіки, і як наслідок, наукові установи виявляються ізольованими від підприємств, їхня кількість щороку скорочується, а інноваційна діяльність опиняється за межами ринку [1, с. 109].

Українська наука замість того, що би бути спрямованою на задоволення актуальних потреб вітчизняної економіки, як це прийнято у розвинутих країнах світу, змушена працювати над замовленнями іноземних компаній, а й від так і на розвиток їхніх країн, оскільки для наших підприємств, інвесторів та в цілому для держави вона виявилась непотрібною.

Актуальною проблемою в країні залишається низький рівень комерціалізації наукових розробок та винаходів. Оскільки, науково-дослідні установи та конструкторські організації не мають достатніх коштів для самостійного впровадження наукової розробки у життя, а держава може фінансувати лише базові (фундаментальні) дослідження, тому необхідно, щоб до стадії комерціалізації наукових розробок долучався приватний сектор економіки, який у розвинутих країнах світу фінансує близько 70 % всіх наукових витрат. В Україні ж частка витрат підприємств на нові наукові розробки становить лише 10 %.

На жаль, сьогодні будь-які заклики держави не мотивують бізнес до технологічних змін. Українські інвестори не готові сприймати, а й від так і фінансувати вітчизняні розробки, оскільки вони не зацікавлені у фінансуванні тривалих інноваційних проектів, що пов'язані з доведенням наукової ідеї до стадії впровадження та виготовлення експериментального зразка. Натомість для них простіше вкласти гроші в готову розробку, що дозволить досягти швидкого і високого зиску або придбати імпортне обладнання чи технологію. В результаті більшість вітчизняних наукових ідей та розробок залишаються нереалізованими на ринку, а інноватори втрачають інтерес до здійснення наукової діяльності.

Отже, маючи наявні всі ланки господарського механізму продукування конкурентоспроможної високотехнологічної інноваційної продукції (владу, бізнес, громадські та наукові інститути, інноваційні підприємства) Україна нині не здатна забезпечити власний інноваційний розвиток. Проблема як така, сьогодні лежить в площині організації їх ефективної взаємодії з огляду на потрібний державі результат [2, с. 14].

У світовій практиці відомі різноманітні форми узгодження державними структурами своєї науково-технічної та інноваційної політики з представниками всіх зацікавлених кіл. Це – консультативні ради, асоціації, комісії, круглі столи тощо [3, с. 189]. Також одним із дієвих форм співпраці держави, науки, реального сектору економіки та інвесторів в Німеччині, США, Японії, Китаї, Турції та в багатьох інших країнах є створення та функціонування інноваційних союзів, кластерів, технопарків, бізнес інкубаторів, інноваційних центрів та подібних до них структур.

Враховуючи все вище викладене, можна переконливо стверджувати, що державна інноваційна політика має бути спрямована на стимулювання попиту на інноваційні продукти й створення пропозиції таких продуктів з одного боку та створення сприятливого інституційного середовища для всіх учасників науково-інноваційного циклу (інноваторів, інвесторів, підприємницьких структур) з іншого.

Інструментами державного регулювання попиту можуть виступати договори органів державного управління із суб'єктами інноваційної діяльності щодо розроблення, виробництва та комерціалізації інноваційних продуктів, процесів та технологій, через формування сприятливого податкового, амортизаційного, лізингового середовищ для забезпечення довготривалого інвестування.

До інструментів регулювання пропозиції відносять надання інноваторам грантів, субсидій, кредитів; забезпечення дослідників відповідним сучасним обладнанням і приладами, приміщеннями та сервісом; створення та сприяння розвитку технопарків, бізнес-інкубаторів, кластерів; організація виставок, ярмарок тощо. Разом з тим, держава повинна виступати основним замовником створення інноваційної продукції та технологій, брати участь у фінансуванні НДДКР, надавати державні гарантії щодо захисту прав інтелектуальної власності.

Інструментами створення сприятливого середовища для інноваційної діяльності виступають: надання податкових пільг; пільгове кредитування та субсидування, страхування та гарантування; надання прав на прискорену амортизацію устаткування; розвиток державою патентного права; системи стандартизації та сертифікації виробництв та окремих видів продукції; державне страхування інноваційного підприємництва та формування здорового конкурентного середовища на ринку, створення умов для розвитку кооперації й формування інноваційних мереж; державне регулювання монопольних підприємств та видів діяльності; створення сприятливих умов для міжнародної комерційної діяльності; розвиток і підтримка системи освіти та науки в країні; соціальне страхування; охорона здоров'я та довкілля; створення умов для особистісного розвитку людини тощо.

Отож, основним завданням держави в напрямі активізації інноваційного розвитку, є розробка заходів, спрямованих на створення відповідних умов для поєднання науки, підприємницького середовища та бізнесу, а також

перенесення результатів наукової діяльності з наукової площини у підприємницьку діяльність.

Отже, негативна ситуація яка склалася на сьогодні в країні в науковій та інноваційній сфері зумовлює необхідність здійснення невідкладних ефективних заходів з боку держави. Це насамперед стосується активної та всебічної підтримки науково-дослідної сфери, сприяння розвитку інноваційному підприємництву та залучення інвестицій в інноваційну сферу (табл. 2).

Таблиця 2

Напрями та заходи державної підтримки інноваційного розвитку в рамках системи “держава-наука-підприємництво-бізнес”

Напрямок 1. Активна та всебічна підтримка науково-дослідної сфери	
підтримки	Заходи 1. Бюджетне фінансування науково-дослідної сфери (фундаментальних та прикладних досліджень). 2. Матеріальне стимулювання та створення сприятливих умов для творчої праці науковців. Надання грантів, субсидій та кредитів для інноваторів. 3. Зміцнення матеріально-технічної бази наукових установ. 4. Державне замовлення на проведення наукових досліджень та розробок, підготовку кадрів для інноваційної діяльності. 5. Захист інтелектуальної власності.
Напрямок 2. Розвиток інноваційного підприємництва	
підтримки	Заходи 1. Пільгове оподаткування та кредитування, прискорена амортизація. 2. Державне страхування та фінансування. 3. Розвиток фінансового лізингу. 4. Впровадження нових організаційних форм інноваційної діяльності. 5. Розвиток здорової конкуренції та обмеження монополізму в інноваційній сфері. 6. Розвиток міжнародного трансферу технологій.
Напрямок 3. Залучення інвестицій в інноваційну сферу	
Заходи	підтримки 1. Стимулювання залучення національних та іноземних інвестицій в інноваційну сферу країни. 2. Розвиток венчурного фінансування. 3. Надання державних гарантій (страхування) щодо ризикових інноваційних проектів.

Примітка: сформовано на основі матеріалів авторських досліджень

IV. Висновки. Отже, без переусвідомлення відношення держави до вирішення проблем науки і до можливостей участі приватного сектора в інноваційній діяльності розраховувати на успіх в економічному зростанні країни не доводиться.

Державою повинні бути створенні умови, які би стимулювали науково-технологічну активність в науково-дослідній сфері, підприємницьких та

бізнесових структурах, зокрема через реалізацію напрямів та заходів підтримки системи “держава-наука-підприємництво-бізнес”. Крім того, кожен із елементів даної системи повинен розглядатися державою не лише як учасник науково-інноваційного циклу, але і як серйозний та надійний партнер у розвитку вітчизняного інноваційного ринку.

Література

1. Возняк Г. В., Кузнєцова А. Я. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні: [монографія] / Г. В. Возняк. – К.: УБС НБУ, 2007. – 183 с.
2. Матеріали парламентських слухань “Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.in.gov.ua/files/content/binder15454.pdf.
3. Павленко І. А. Економіка та організація інноваційної діяльності: [навчальний посібник]. – Вид. 2-ге, без змін / І. А. Павленко. – К.: КНЕУ, 2002. – 150 с.
4. Шмарко О. В очікуванні манти небесної / О. Шмарко // Урядовий кур’єр. – 2010. – 22 червня. – С. 16.